

Scenariusz sexedpl:

OSOBA Z...

OSOBA Z...

Opracowanie:

Hubert Pajęczkowski

Grupa wiekowa:

szkoła ponadpodstawowa

Czas trwania:

45 lub 90 minut

w zależności od tego
czy wszystkie czy tylko
wybrane propozycje
ze scenariusza będą
zrealizowane

Konsultacja merytoryczna:

Tosia Kopyt, Basia Pietruszczak i Sławomir Stepa

Główne tematy poruszane podczas lekcji:

tożsamość płciowa, płęć i jej aspekty, transfobia

Potrzebne materiały:

prezentacja, projektor, rzutnik, wydrukowane karty pracy z załączników nr 2 i nr 3

Cel zajęć:

Zapoznanie osób uczestniczących z zagadnieniem tożsamości płciowej, uświadomienie, z jakimi trudnościami mogą mierzyć się osoby transpłciowe oraz w jaki sposób można tworzyć wspierające i sojusznicze środowiska dla osób transpłciowych.

DLA OSOBY PROWADZĄCEJ:

Scenariusz powstał z okazji premiery filmu „**Kobieta z...**”. Do jego realizacji nie będzie jednak potrzebne obejrzenie tej produkcji. W scenariuszu pojawią się treści związane z samym filmem, m.in. pytania i nawiązania do filmu. Treści te będą dodatkowo oznaczone. Jeśli grupa nie oglądała filmu możesz je pominąć albo zmodyfikować i wykorzystać w dyskusji. Przed przeprowadzeniem zajęć zapoznaj się koniecznie ze słowniczkiem umieszczonym na końcu scenariusza.

PRZEBIEG LEKCJI

Wprowadzenie:

Dzisiaj będziemy rozmawiać o tożsamości płciowej.

Temat ten może wywoływać wśród was różne emocje. Być może ktoś z was należy do społeczności LGBT+ i będzie to dla niego temat szczególnie ważny bądź delikatny. Może ktoś ma osoby z tęczącej społeczności wśród swoich bliskich, a może niektórzy czują się przytłoczeni dużą ilością informacji, która dotyczy tożsamości płciowych, seksualnych czy też form ekspresji płciowej i nie potrafią zrozumieć tych pojęć. Chcę pomóc dzisiaj uporządkować tę wiedzę.

Ćwiczenie nr 1 CZYM JEST PŁEĆ?

Na początek zadam pytanie: Jak byście określili, czym jest płeć?

Wysłuchaj odpowiedzi. W zależności od odpowiedzi klasy skomentuj.

Na pierwszy rzut oka wydaje się, że to łatwe pytanie, ale czy faktycznie tak prosto jest zdefiniować płeć? Mimo że płeć i związane z nią kwestie otaczają nas ze wszystkich stron, ciężko nam ją jednoznacznie zdefiniować, bo wpływa na nią tak wiele czynników. I też nie zastanawiamy się nad tym codziennie, bo w sumie zakładamy ją też za coś oczywistego.

Czy wiecie, co decyduje o tym, jaką mamy płęć?

Tutaj najprawdopodobniej usłyszysz, że o płci decyduje to, czy mamy penisa lub pochwę. Mogą paść też odpowiedzi o tym jak czuje dana osoba bądź jak wygląda.

Włącz prezentację, która została przygotowana jako **załącznik nr 1** do scenariusza.

*Tak naprawdę to lekarz/lekarka decyduje o tym, jaką płęć nam zapisze w dokumentach. To on/ona przypisuje nam płęć najczęściej na podstawie wyglądu zewnętrznych narządów płciowych noworodka. Nasze zewnętrzne narządy płciowe (**płęć genitalna**) to tylko jeden z biologicznych aspektów płci, który ją kształtuje, a my zazwyczaj skupiamy się właśnie najbardziej na nim.*

*Jest jeszcze **płęć genetyczna**, która determinowana jest przez chromosomy (czyli nośniki genów): u kobiet (najczęściej) – dwóch chromosomów X, u mężczyzn (najczęściej) – jednego chromosomu X i jednego chromosomu Y.*

*Mamy też **płęć gonadalną**, określającą obecność jajników i jąder. Kolejną składową jest **płęć hormonalna** uwarunkowana przez ilość produkowanych hormonów płciowych (stosunek androgenów do estrogenów).*

Płęć germinatywna to ta uwarunkowana wytwarzaniem komórek jajowych u kobiet i plemników u mężczyzn.

*Kolejna to **płęć gonadoforyczna** – kiedy testosteron pobudza rozwój przewodów Wolfa przez co wewnętrzne struktury płciowe kształtują się w kierunku męskim. Jeśli nie ma wpływu testosteronu przewody Wolfa nie rozwiną się, struktury płciowe zaś rozwiną się wtedy w domyślnym kierunku – żeńskim.*

Płęć fenotypowa to ta określająca cechy płciowe takie jak owłosienie, wygląd piersi.

Płęć metrykalna, czyli taka która widnieje w naszych dokumentach.

Płęć społeczna to nasza ekspresja płciowa i funkcjonowanie w roli, która może być męska, żeńska albo niebinarna.

Najważniejszym aspektem płci jest jednak **płęć psychiczna** albo inaczej tożsamość płciowa czyli bardzo silne, wewnętrzne poczucie przynależności i utożsamiania się z daną płcią.

DLA OSOBY PROWADZĄCEJ:

Osoby biorące udział w zajęciach nie muszą zapamiętać wszystkich aspektów płci i dość trudnych nazw je określających. Nie skupiaj się więc zbyt na samym nazewnictwie. Ważne, żeby uczniowie i uczennice zrozumieli, że tych aspektów jest wiele, a narządy płciowe to tylko jedna składowa.

Jak widzimy płęć to bardzo rozbudowany i dość skomplikowany konstrukt. Najważniejsze, abyśmy zrozumieli, że najistotniejszy aspekt płci jest umieszczony w naszym umyśle, a nie między nogami. Natomiast to właśnie na podstawie narządów płciowych pierwotnie określana jest nasza płęć i oznaczona w dokumentach. Kiedy osoba nie utożsamia się z płcią przypisaną przy urodzeniu, czyli jej płęć odczuwana jest inna niż ta metrykalna, to mówimy o transpłciowości.

A może znacie jakieś sławne osoby transpłciowe, które zrobiły publiczny coming out? Może są to osoby, które znacie z filmów, seriali, Instagrama, Tik-Toka, osoby ze świata mody, sportu, polityki.

Poczekaj chwilę na odpowiedź, a następnie pokaż slajd nr 6 na prezentacji.

Na prezentacji możecie zobaczyć cztery osoby transpłciowe:

Elliot Page – kanadyjski aktor i producent filmowy. Elliot jest transpłciowym mężczyzną. Używa zaimków on/jego oraz they/them.

Indya Moore – amerykańska aktorka i modelka. Znana z serialu Pose. Indya jest transpłciową kobietą.

Hunter Schafer – to aktorka, modelka, aktywistka działająca na rzecz praw osób LGBT+. Znana z Euforii i Igrzysk Śmierci. Hunter jest transpłciową kobietą.

Tommy Dorfman – to amerykańska aktorka znana z serialu 13 powodów. Tommy to transpłciowa kobieta.

Teraz sprawdźmy, ile wiecie na temat sytuacji osób transpłciowych w Polsce.

W dalszej części prezentacji osoby w klasie będą mogły zobaczyć pytania z quizu. Daj im chwilę na zastanowienie i zapytaj o poprawną odpowiedź wraz z argumentacją. Przeklikując kolejne slajdy zaprezentuj też odpowiedzi. Przełączaj je ostrożnie, żeby nie przeskoczyć na slajd i nie pokazać klasie zbyt wcześnie odpowiedzi.

QUIZ O TRANSPŁCIOWOŚCI

By dokonać korekty oznaczenia płci w dokumentach, trzeba pozwać własnych rodziców.

PRAWDA

W Polsce podstawą prawną do wniesienia takiego pozwu jest kodeks postępowania cywilnego (art. 189). W sytuacji, gdy osoba wnosząca pozew nie ma rodziców, wyznaczany jest kurator, który będzie zastępował obydwójce rodziców.

Będąc w związku małżeńskim, osoba transpłciowa może dokonać prawnego uzgodnienia płci.

FAŁSZ

Przed dokonaniem sądowej korekty płci niezależnie od tego, czy małżonkowie chcą się rozstać czy nie – należy się rozwieść przed złożeniem pozwu. Wynika to z faktu, że według polskiego prawa małżeństwo z osobą tej samej płci w Polsce nie jest dozwolone, a po dokonaniu sądowej korekty płci jednego z małżonków taka sytuacja miałaby miejsce.

[w nawiązaniu do filmu]

Test „realnego życia” czyli zmuszanie osoby transpłciowej do coming outu i do funkcjonowania w roli zgodnej z odczuwaną płcią przez określony czas jest wymagany w procesie tranzycji.

FAŁSZ

Kiedyś część specjalistów i specjalistek wymagała, by osoba „udowodniła” swoją determinację i transpłciowość, żyjąc w nowej roli społecznej bez jednoczesnej terapii hormonalnej. Test ten jest niezgodny ze standardami międzynarodowymi i nie powinien być wymagany. Nie każdy jest gotowy żyć od razu w danej roli płciowej, chociażby ze względu na stres mniejszościowy i obawę przed reakcją środowiska. Zmuszanie do czegoś takiego może doprowadzić do przemocy ze strony otoczenia. Proces diagnostyczny nie powinien być też nadmiernie przedłużany.

Oczekiwanie stosowania odpowiednich zaimków i imienia przez osoby transpłciowe to fanaberia.

FAŁSZ

Zaimki to części mowy, które występują w różnych rodzajach gramatycznych (mogą być żeńskie, męskie bądź neutralne). Zwracanie się do osoby transpłciowej imieniem i zaimkami, których używa, to jest podstawowy wyraz szacunku, uznania i akceptacji dla jej tożsamości. Badania pokazują, że używanie właściwych zwrotów do osób transpłciowych wpływa na ich dobrostan i poczucie bezpieczeństwa oraz zmniejsza objawy depresyjne, a także myśli i podejmowanie prób samobójczych. Więc to nie jest drobnostka, to fundamentalna kwestia dla osób transpłciowych. Jakich

zaimków używać, jeśli nie mamy pewności?
Warto po prostu zapytać o to osobę, której to dotyczy.

Wszystkie osoby transpłciowe dokonują zmiany płci.

FAŁSZ

Sformułowanie „zmiana płci” jest niewłaściwe! Dokonuje się zaś korekty płci czyli dopasowania wyglądu, funkcjonowania i statusu prawnego do płci odczuwanej. Proces ten nazywa się tranzycją. Może zachodzić w wymiarze medycznym (stosowanie terapii hormonalnej i/lub podejmowanie interwencji chirurgicznych), prawnym (zmiana danych w dokumentach) i/lub społecznym (zmiana używanego imienia i zaimków, wyrażenie innej niż dotychczas ekspresji płciowej). Niektóre osoby transpłciowe decydują się na przejście każdego z typów tranzycji, niektóre na wybrany, a jeszcze inne na żaden z nich (np. ze względów finansowych bądź w obawie przed dyskryminacją).

Każda osoba transpłciowa odczuwa dysfориę płciową, czyli dyskomfort związany z rozbieżnością pomiędzy tożsamością płciową a odczuwaniem własnego ciała, wyglądem i funkcjonowaniem społecznym.

FAŁSZ

Nie każda osoba transpłciowa będzie odczuwać dysfориę i dążyć do rozpoczęcia tranzycji. Dysforia może objawiać się negatywnym stosunkiem i niechęcią wobec swojego ciała i dotyczyć jego konkretnych części oraz sposobu funkcjonowania, np. dysforia głosu, dysforia związana z posiadaniem zarostu u transpłciowych kobiet albo szerokich bioder u transpłciowych mężczyzn (określ transpłciowy mężczyzna/transpłciowa kobieta używa się zgodnie z tożsamością osoby). Każda osoba transpłciowa doświadczająca dysfории będzie odczuwać ją inaczej. Osoby, które jej doświadczają, nie powinny jej tłumić, tylko sięgnąć po pomoc.

Osoba z macicą to określenie zamienne ze słowem kobieta.

FAŁSZ

To czy ktoś ma macicę czy nie, nie jest powiązane z tożsamością płciową danej osoby. Podobnie jest z określeniem „osoby menstruujące”. Menstruować mogą kobiety, ale też transpłciowi mężczyźni czy osoby niebinarne. Określenie „osoba z...” jest zazwyczaj używane w konkretnym kontekście np. medycznym, zdrowotnym albo aby pokazać, że problem z dostępnością środków menstruacyjnych nie dotyczy jedynie kobiet, bo jest związany z anatomią, a nie tożsamością.

Ćwiczenie nr 2

TRUDNOŚCI JAKICH DOŚWIADCZAJĄ OSOBY TRANSPŁCIOWE – FAKTY

Z jakimi trudnościami mogą spotykać się osoby transpłciowe w swojej codzienności?

Rozdaj klasie karteczki, na których osoby zapiszą swoje pomysły, a następnie naklejają je w widocznym miejscu w klasie, np. na tablicy. Alternatywą dla karteczek będzie poprowadzenie dyskusji na forum klasy i zebranie pomysłów od osób uczestniczących.

Pomysły możesz wtedy zapisać na tablicy.

[Jeśli przed omawianiem scenariusza oglądaliście film „Kobieta z ...” Przypomnijcie sobie z czym mierzyła się Anieli w swojej codzienności. Pomyślcie o ludziach, sytuacjach, miejscach w których doświadczyła trudności bądź przykrych sytuacji. Jakiego rodzaju to były trudności? Jakich aspektów życia i funkcjonowania dotyczyły?]

Odczytaj trudności zaproponowane przez klasę. Koniecznie dodaj do tego propozycje poniżej. Tutaj pojawiają się też nawiązania do filmu. Jeśli klasa go oglądała, przywołaj je.

1. **Dyskryminacja i poniżanie w gabinecie lekarskim**

Pokazywanie lekarzowi/lekarce części intymnych ciała, chociaż nie wymaga tego badanie lekarskie. [W filmie lekarz mówi do transpłciowej pacjentki „Chyba się pan lekarza nie wstydzi?”]

2. Jeśli osoba transpłciowa pozostaje w związku małżeńskim, to konieczny jest rozwód z małżonkiem/małżonką (niezależnie od chęci), gdyż tego wymaga procedura sądowa. Wszystko po to, aby móc dokonać korekty prawnej oznaczenia płci w dokumentach.

3. **Negowanie transpłciowości bądź nazywanie jej chorobą**

[W filmie ksiądz w rozmowie z Anielą mówi, że kościół jest otwarty na osoby chore, zachwiane w świadomości oraz na tych których spotkało nieszczęście. Jego sugestie odnoszą się do bohaterki i ogólnie do osób transpłciowych.]

4. Podczas procedury uzgodnienia płci w sądzie padają nieodpowiednie, często intymne pytania skierowane do osób transpłciowych.

Takie, które nie dotyczą procesu i nie powinny mieć wpływu na jego przebieg. [W filmie w sądzie słyszymy: „Czy zaprzestali już państwo pożycia seksualnego?”, „Jaka jest pana orientacja seksualna?”]

5. Obwinianie i stosowanie presji emocjonalnej ze strony rodziny i bliskich

Bohaterka słyszy od żony „Nie mów o tym rodzicom, oni tego nie przeżyją”, a od brata komentarze dotyczące wstydu z jakim mierzy się przez nią rodzina.

6. Komentarze ludzi z otoczenia na temat narządów płciowych i seksu

[W filmie widzimy przemocowe zachowanie służby więziennej dotyczące komentarzy na temat narządów płciowych „Zobaczmy co tam Pan ma”.]

Ćwiczenie nr 3 SŁOWNICZEK

Teraz w parach uzupełnijcie przypasowanie odpowiednich pojęć do ich znaczenia.

Rozdaj karty pracy z **załącznika nr 2**.

Poniżej poprawne połączenie pojęć z ich definicjami

misgendering	Zwracanie się do osoby formami gramatycznymi, które nie pasują do jej tożsamości płciowej. Może to być działanie celowe, pokazujące brak szacunku i uznania dla jej tożsamości płciowej. Czasem ludzie nie robią tego jednak intencjonalnie, tylko z niewiedzy.
coming out	Powiedzenie o swojej tożsamości płciowej lub seksualnej innym (np. rodzicom, osobom partnerskim, przyjaciołom, osobom z pracy lub szkoły).
tranzycja	Wieloaspektowy proces, który osoba przechodzi, by móc dostosować swój wygląd, funkcjonowanie i status prawny do płci odczuwanej.

deadname	Imię osoby, które otrzymała przy urodzeniu i które widnieje w jej dokumentach. Imię to obecnie nie koresponduje z tożsamością płciową osoby.
dysforia	Dyskomfort i cierpienie związane z „niedopasowaniem ciała” do tego jak osoba sama siebie widzi i kim się czuje.
passing/blending	Zdolność do identyfikacji i bycie traktowanym/ traktowaną przez inne osoby zgodnie z czyjąś tożsamością płciową. Można to osiągnąć poprzez wygląd, zachowanie, mowę ciała.
osoby cisplciowe	Osoby, których płeć nadana przy urodzeniu jest zgodna z ich płcią odczuwaną (tożsamością płciową).
osoby transplciowe	Osoby, których płeć nadana przy urodzeniu nie jest zgodna z ich płcią odczuwaną (tożsamością płciową).
transplciowa kobieta	Kobieta, której przy urodzeniu przypisano płeć męską.
osoba niebinarna	Osoba, której tożsamość płciowa wychodzi poza tradycyjny podział na kobiety i mężczyzn.
transplciowy mężczyzna	Mężczyzna, któremu przy urodzeniu przypisano płeć żeńską.

Poniżej poprawne połączenie pojęć z ich definicjami

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
e	f	i	j	h	k	b	d	a	c	g

Ćwiczenie nr 4

ZACHOWANIA, KTÓRE MOGĄ BYĆ WSPIERAJĄCE DLA OSÓB TRANSPŁCIOWYCH – DZIAŁANIA

Podziel klasę na grupy i każdej rozdaj kartę pracy z **załącznika numer 3**.

Niech każda grupa opracuje trzy punkty po przeczytaniu historii osób, które otrzyma:

1. Czego dotyczy trudność, z którą mierzy się osoba – nazwijcie ją.
2. Co może zrobić osoba doświadczająca tejże trudności.
3. Co może zrobić osoba, która widzi tę trudność / ma jej świadomość, czyli osoba sojusznicza.

Daj trochę czasu grupom na przeczytanie historii osób transpłciowych oraz opracowanie punktów z zadania. Następnie poproś grupy o zaprezentowanie swoich prac. Poprzedź ich wypowiedzi krótkim komentarzem.

Widzimy, że osoby LGBT+, w szczególności osoby transpłciowe i niebinarne mogą doświadczać wielu trudności ze względu na to, kim są bądź w jaki sposób wyrażają siebie w różnych miejscach i sytuacjach. Przez to mogą być narażone na problemy z poczuciem bezpieczeństwa, zaufania, ale też na gorsze nastroje, jak również problemy ze zdrowiem psychicznym, w tym depresję i myśli samobójcze. To wymaga dużej wrażliwości i postawy wsparcia ze strony osób sojusznicznych. A przecież wszyscy tutaj możemy być takimi osobami i działać sojuszniczo w swoim własnym zakresie.

Grupa 1

Trudność:

poszukiwanie tożsamości, dysforia głosu

Rozwiązanie:

To, co mogłoby być pomocne dla Maxa, to poznanie innych osób transpłciowych. Może więc poszukać grupy wsparcia dla osób transpłciowych bądź skorzystać z telefonu zaufania. Pomocne mogą być też treningi głosu, które za pomocą sprawdzonych technik mogą wpływać na brzmienie głosu i sposób komunikacji z innymi.

Grupa 2

Trudność:

misgendering i deadnaming

Rozwiązanie:

Nie ma żadnego przepisu, który zmusza nauczycieli i nauczycielki do zwracania się do uczniów i uczennic transpłciowych ich deadnamem.

Tak samo jak mogą zwracać się do uczniów za pomocą zdrobnień, czy nawet pseudonimów, mogą również stosować preferowane imiona i zaimki. Używanie niewłaściwych form nie zawsze wynika ze złych intencji nauczyciela, ale po prostu niewiedzy i zagubienia w sytuacji. Jednak jeśli zwracanie uwagi nie pomaga, to nie jest to w porządku. Osoba transpłciowa może funkcjonować w szkole w zgodzie ze swoją tożsamością płciową. Poszukaj wspierającego nauczyciela/ki lub psychologa/żki, którzy porozmawiają z nauczycielami, z którymi jest problem. Jeśli masz wspierających rodziców, niech oni zadziałają. Poproście też o wsparcie organizację pozarządową, która zajmuje się tematem transpłciowości. Może uda się wraz z nimi zorganizować szkolenie o transpłciowości dla kadry pedagogicznej.

Grupa 3

Trudność:

wywieranie presji emocjonalnej, spełnianie czyichś oczekiwań

Rozwiązanie:

Marta nie ponosi odpowiedzialności za doświadczanie trudnych emocji przez innych. Czy faktycznie informacja o jej tożsamości mogłaby kogoś zabić? Mocno wątpliwe. Mama Marty może zadbać o dostarczenie babci rzetelnych informacji na temat transpłciowości, dać przestrzeń na doświadczanie przez nią ewentualnie trudnych emocji (choć nie mamy pewności czy właśnie w ten sposób zareaguje, to nasze wyobrażenie sytuacji) oraz dać swoje wsparcie i polecić pomoc psychologiczną.

Grupa 4

Trudność:

nieadekwatne do sytuacji, intymne pytania

Rozwiązanie:

To są kwestie prywatne i chociaż mogą nas one ciekawić, nie powinniśmy o nie pytać. W zamian można okazać zainteresowanie w innych tematach i zapytać, np. o jej plany na przyszłość, ulubioną potrawę, hobby albo to jak się dzisiaj czuje i czy może czegoś potrzebuje.

Jest wiele rzeczy, na które nie mamy bezpośredniego wpływu, np. na regulacje prawne, ale możemy wspierać polityków i polityczki, w których programach znajdują się postulaty zmiany prawa w tym zakresie. Możemy natomiast otwarcie mówić o tym, że jesteśmy sojusznikami i sojuszniczkami i reagować na hejt. Nie oceniać innych, a uważnie słuchać ich przeżyć, doświadczeń, emocji. Traktujmy z szacunkiem i dyskrecją informacje, które otrzymujemy od innych. Kiedy czujemy, że ktoś lub my sami potrzebujemy wsparcia, nie bójmy się o nie prosić. Może to być zaufana osoba dorosła, nauczyciel_ka, psycholog_żka albo infolinia pomocowa taka jak Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży lub Telefon Zaufania Stowarzyszenia Lambda Warszawa dla osób LGBT+ i ich bliskich. Osoby transpłciowe mogą też sięgnąć po wsparcie Fundacji Transfuzja, która udziela pomocy psychologicznej, prawnej i organizuje grupy wsparcia dla osób transpłciowych i ich rodzin.

Podsumowanie:

I pamiętajcie, że chociaż język jest żywym tworem i wciąż ewoluuje, to nie musicie być na bieżąco z każdą zmianą w języku. Ważne, abyście byli wrażliwi na różnorodność tożsamości osób, które są wśród was, bo mogą być różne i to jest zupełnie normalne. Reagujcie jeśli widzicie, że ktoś dopuszcza się transfobii bądź enbyfobii (negatywnej postawy i dyskryminacji osób niebinarnych) i polecajcie miejsca, w których takie osoby mogą otrzymać wsparcie. Sami dawajcie też znak, że można na was polegać. Czasem wystarczy tęczowa przypinka przypięta do plecaka, wspierające słowo albo pytanie o samopoczucie i wzmocnienie osoby pozytywnym komunikatem.

[Dodatkowe ćwiczenie z dyskusją do wykonania na początku zajęć, które możesz zrealizować w momencie kiedy oglądaliście z klasą film „Kobieta z...”]

Pytania do filmu:

Jak podobał wam się film „Kobieta z”? Czy fabuła była dla Was zaskakująca czy przewidywalna? Czy był w filmie moment, który wywołał w was szczególne emocje albo was zaskoczył?

Kiedy (w jakich momentach) bohaterka dostrzega, że czuje niezgodność między tożsamością płciową a płcią przypisaną jej przy urodzeniu i rolą płciową, w której funkcjonuje?

W filmie Aniela doświadcza wielu nieprzychylnych, upokarzających czy wręcz opresyjnych komentarzy. W jakich sytuacjach jest to najbardziej widoczne? (podpowiedź: w sądzie, u lekarza, w gabinecie psychoterapeuty, na komisariacie).

SŁOWNICZEK

Tożsamość płciowa to silne, wewnętrzne poczucie swojej płci. Każdy opisuje ją i odczuwa indywidualnie. To głęboko zakorzeniona świadomość tego, kim jesteśmy. Co więcej, to my posiadamy w tej kwestii najpełniejszą ekspercką wiedzę.

Płeć przypisana przy urodzeniu zostaje nadana na podstawie oględzin narządów płciowych noworodka. Nie używamy określenia „płeć biologiczna” jako synonimu płci nadanej przy urodzeniu, bo jest terminem nieprecyzyjnym. Lepiej mówić o biologicznych aspektach płci, ponieważ składają się na nie nie tylko genitalia, ale także inne cechy płciowe: m.in. chromosomy, hormony, wewnętrzne i zewnętrzne narządy płciowe.

Osoby cispłciowe odczuwają zgodność tożsamości płciowej z płcią, która została nadana im przy urodzeniu. U osób transpłciowych następuje zaś niezgodność między tożsamością płciową i płcią nadaną przy urodzeniu.

Osoby transpłciowe to osoby, którym przy urodzeniu oznaczono płeć inną niż ich tożsamość płciowa.

Osoby niebinarne – osoby, której tożsamość płciowa jest inna niż kobieta lub mężczyzna. Niebinarność to wyjście poza takie postrzeganie. Podobnie jak transpłciowość, odnosi się do tożsamości płciowej.

Dysforia płciowa to odczuwanie cierpienia i dyskomfortu związanego z rozbieżnością pomiędzy tożsamością płciową a odczuwaniem własnego ciała, wyglądem i funkcjonowaniem społecznym. Może dotyczyć tylko konkretnych części ciała. Nie wszystkie osoby transpłciowe odczuwają dysfориę. Przeciwnościem dysfории jest euforia płciowa czyli poczucie szczęścia, samoakceptacji i pewności swojego ciała.

Tranzycja – oznacza proces dostosowania swojego sposobu funkcjonowania i wyrażania płci, a także wyglądu do płci odczuwanej. Proces ten obejmuje niektóre lub wszystkie z następujących aspektów. Tranzycja społeczna czyli powiedzenie o swojej tożsamości rodzinie, zmiana sposobu ubierania się, zmiana imienia i/lub zaimków. Tranzycja medyczna dotyczy terapii związanej z przyjmowaniem hormonów lub są to zmiany chirurgiczne w ciele. Tranzycja prawna (prawne uzgodnienie płci) to proces, w wyniku którego płeć odczuwana osoby transpłciowej jest uznawana na mocy prawa i w której dochodzi do zmiany danych osobowych w dokumentach. W Polsce przepisy prawa cywilnego kodeks karny prawa cywilnego wykorzystywane są do prawnego uzgodnienia płci. Niestety wiąże się to z wniesieniem pozwu w sądzie wobec własnych rodziców. Proces ten jest długi i często wręcz traumatyczny. Ważne, aby zapamiętać, że nie każda osoba transpłciowa decyduje się podjąć wszystkie typy tranzycji.

Dyskryminacja – to nierówne lub niesprawiedliwe traktowanie, które może być oparte na wielu podłożach, np. na wieku danej osoby, jej pochodzeniu etnicznym, stopniu niepełnosprawności, tożsamości płciowej bądź seksualnej, a także na ekspresji płciowej. Dyskryminacja może mieć formę bezpośrednią, gdy dana osoba jest wprost traktowana gorzej, ale też może być pośrednia i często nieświadoma, gdy pozornie neutralny sposób zachowania może wykluczać dane osoby z życia społecznego.

Intersekcjonalność – doświadczanie dyskryminacji ze względu na więcej niż jedną cechę, np. osoba transpłciowa, która jest też osobą z niepełnosprawnością doświadcza tego zjawiska.

Więcej użytecznych informacji o tematyce różnorodności płciowej możesz znaleźć na:

www.tranzycja.pl

www.transfuzja.org

www.zaimki.pl

KARTA PRACY

Załącznik nr 1

Prezentacja

Załącznik nr 2

Połącz słowa z ich definicją:

1. **misgendering**
2. **coming out**
3. **tranzycja**
4. **deadname**
5. **dysforia**
6. **passing/blending**
7. **osoby cisplciowe**
8. **osoby transplciowe**
9. **transplciowa kobieta**
10. **transplciowy mężczyzna**
11. **osoba niebinarna**

- a. Kobieta, której przy urodzeniu przypisaną płęć męską.
- b. Osoby, których płęć nadana przy urodzeniu jest zgodna z ich płęcią odczuwaną (tożsamością płęciową).
- c. Męczyzna, któremu przy urodzeniu przypisano płęć żeńską.
- d. Osoby, których płęć nadana przy urodzeniu nie jest zgodna z ich płęcią odczuwaną (tożsamością płęciową).
- e. Zwracanie się do osoby formami gramatycznymi, które nie pasują do jej tożsamości płęciowej. Może to być działanie celowe, pokazujące brak szacunku i uznania dla jej tożsamości płęciowej. Czasem ludzie nie robią tego jednak intencjonalnie, tylko z niewiedzy.
- f. Powiedzenie o swojej tożsamości płęciowej lub seksualnej innym (np. rodzicom, osobom partnerskim, przyjaciołom, osobom z pracy lub szkoły).
- g. Osoba, której tożsamość płęciowa wychodzi poza tradycyjny podział na kobiety i męczyzn.
- h. Dyskomfort i cierpienie związane z „niedopasowaniem ciała” do tego jak osoba sama siebie widzi i kim się czuje.
- i. Wieloaspektowy proces, który osoba przechodzi by móg dostosować swój wygląd, funkcjonowanie i status prawny do płęci odczuwanej.
- j. Imię osoby, które otrzymała przy urodzeniu i które widnieje w jej dokumentach. Imię to obecnie nie koresponduje z tożsamością płęciową osoby.
- k. Zdolność do identyfikacji i bycie traktowanym/traktowaną przez inne osoby zgodnie z tożsamością płęciową. Można to osiągnąć poprzez wygląd, zachowanie, mowę ciała.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Grupa 1

Max zмага się z tym, że bardzo nie lubi brzmienia swojego głosu.

Jego głos jest dosyć wysoki i drażni go jego barwa. Czuje, że ten głos nie jest jego, nie utożsamia się z nim. Od kilku lat czuje też, że nie pasuje do roli płciowej, która jest mu narzucona, a dostosowanie do niej jest od niego społecznie wymagane. Czuje się mężczyzną. Nie zna innych osób, które doświadczają podobnych odczuć. Nie ma wiedzy, śmiałości i odwagi, żeby dokonać coming outu przed rodzicami.

O jego myślach wiedzą jedynie najbliżsi przyjaciele.

Max komunikując i opisując siebie używa żeńskich form gramatycznych i żeńskiego imienia w obawie przed komentarzami innych. Przy urodzeniu została przypisana jej płeć żeńska.

Grupa 2

W liceum Leon boryka się z trudną sytuacją. Znajomi z klasy zwracają się do niego właściwym imieniem, którego używa oraz zaimkami on/jego. Kilku nauczycieli zaś wielokrotnie czytając listę obecności bądź zwracając się do niego bezpośrednio, używa imienia Lena i stosuje formy – byłaś, zrobiłaś, „czy odrobiłaś zadanie domowe”? Mimo wyraźnej niezgody i protestów na takie formy niektórzy pracownicy szkolni uważają, że to fanaberia i kontynuują używanie tych zwrotów.

Grupa 3

Marta to transpłciowa dziewczyna. Ma wspierającą mamę, która mimo że na początku miała trudność w zaakceptowaniu tożsamości płciowej córki, wykonała długą pracę, by być wspierającym rodzicem. Jednak mama mówi, że mimo iż to jest okej być osobą, którą czujesz, że jesteś, zabrania jej zrobienia coming outu przed babcią i oczekuje, że Marta będzie funkcjonować w roli uznawanej przez społeczeństwo za męską w obecności babci.

Powiedziała też Marcie, że babcię zabiłaby informacja o tym, że jej wnuk, którego znała do tej pory, jest dziewczyną.

Grupa 4

Na korytarzu w szkole Matys podchodzi do transpłciowego kolegi Tomka:

Ej Tosia, tzn. Tomek. Przepraszam, pomyliłem się. Powiedz w jaki sposób ty właściwie uprawiasz seks? Masz go z chłopakami czy dziewczynami? No i kwestia narządów. Ciężko mi się połąpać. Miałeś już jakieś operacje? Zastanawia mnie to, co masz między nogami.